

ТАҚРИЗИ

роҳбари илмӣ ба кори диссертатсионии Рустамзода Завқиддин Рустам дар мавзӯи «Самтҳои асосии ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо созмонҳои сиёсии байналхалқӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯи ихтисоси 23.00.04 – проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалий, инкишофи глобалий ва минтақавӣ пешниҳод гардидааст.

Дар рушду такомули ҳар як давлат сиёсати хориҷии он ва хоссатан густариши муносибатҳо бо субъектҳои муҳталифи сатҳи байналмилалий метавонад саҳми назаррасе дошта бошад. Сиёсати хориҷӣ яке аз муҳимтарин паҳлӯҳои ҳаёти сиёсии кишварҳо аст ва баъди онҳо дар низоми муносибатҳои байналмилалий аз чигунагии сиёсати хориҷияшон вобастагии амиқ дорад. Аксари маврид тасмимоту ба нақшагириҳои кишварҳо дар самти сиёсати хориҷӣ, шароит ва ҳолати рушду тақвияти муносибатҳои ҳамаҷониба бо субъектҳои муҳталифи байналхалқӣ ба беҳбудӣ ва қайфияти зиндагии мардуми онҳо таъсиргузор аст. Барои ҳалли мушкилоти муҳталифи доҳиливу байналхалқӣ ва ҳифзи манғиатҳои миллии хеш ҳар кишваре сиёсати хориҷии муайянеро роҳандозӣ мекунад. Аз ин рӯ, дар шароити имрӯзаи рушди Тоҷикистон саҳми сиёсати хориҷии он назаррас мебошад, ки боиси ба тадриҷ боло рафтани нақш ва мавқеи кишвар дар сатҳи байналхалқӣ ва густариши симои мусбати он дар олам шудааст.

Дар шароити кунунии рушди Тоҷикистон масъалаҳои зиёде мавҷуданд, ки дар доираи илми сиёсӣ ба таҳқиқу баррасӣ кашида шудаанд. Аз он ҷумла, объекти омӯзиши илми сиёсии муосирро ҳам масъалаҳои доҳилии кишвар ва ҳам масъалаҳои алоқаманд ба муносибатҳои байналмилалий ташкил медиҳад. Ҳусусан дар доираи илми сиёсӣ ба масъалаҳои сиёсати хориҷӣ ва муносибатҳои байналмилалий таваҷҷӯҳи хосса зоҳир карда мешавад, зоро рушду нумӯи кишвари мо то ба сатҳи муайян ба шаклгирӣ ва самарабахшии сиёсати хориҷии он бастагӣ дорад. Ба роҳ мондани сиёсати самараноки хориҷӣ ва

ҳамкориҳои ҳамаҷониба судманд бо субъектҳои муҳталифи сатҳи байналмилалӣ метавонад ба рушди кишвар, боло рафтани сатҳи иқтисодиёти миллӣ, рифоҳи иҷтимоии мардум ва беҳтар шудани симои давлат дар низоми сиёсии олами муосир мусоидат намояд. Аз ин рӯ, дар шароити Тоҷикистони муосир муҳаққиқони илми сиёсӣ ба масъалаи сиёсати хориҷӣ таваҷҷуҳи хосса зоҳир мекунанд, то заминай қабули консепсияҳо ва доктринаҳоро дар ин самт фароҳам бинамоянд.

Шароитҳои муосири рушди муносибатҳои байналмилалӣ, таҳқими давлатдории миллӣ ва истиқлолияти давлатӣ аз мо омӯзиши ҳамаҷонибаи масъалаҳои сиёсати хориҷиро тақозо менамоянд. Зиёда аз ин баҳогузорӣ ба рушди муносибатҳо бо субъектҳои сатҳи байналхалқӣ, хусусиятҳои умумии сиёсати хориҷии кишвар дар замони соҳибистиқлолӣ, сатҳи самарабаҳшӣи фаъолияти байналхалқии Тоҷикистон ва дигар масъалаҳои муҳимми сатҳи минтақавиу ҷаҳонӣ аз мо талаб менамояд, ки ба паҳлӯҳои гуногуни сиёсати хориҷии кишвари хеш таваҷҷуҳ намуда бошем. Танҳо бо омӯзиши ҳамаҷонибаи масъалаҳои муносибатҳои байналхалқии муосир ва хусусиятгирии сиёсати хориҷии кишвари худ мо метавон дар беҳтар намудани сиёсати хориҷии давлат саҳмгузор бошем. Аз ин рӯ, дар шароити имрӯза омӯзишу таҳқиқи ҳамаҷонибаи масъалаҳои алоқаманд ба сиёсати хориҷии Тоҷикистон аҳамияти калони илмиву амалиро доро мебошад. Омӯзиши сиёсати хориҷӣ хусусиятҳои ин соҳаи фаъолияти Ҷумҳурии Тоҷикистонро ошкор намуда, барои тасмимгириҳои минбаъда дар ин самт метавонад тавсияҳои заруриро ироа намояд. Аз ин ҷост, ки Рустамзода З. мавзӯи мазкурро ба сифати кори диссертационӣ интихоб намудааст.

Рустамзода дар рафти таҳқиқи паҳлӯҳои назариявӣ ва амалии мавзӯи диссертационӣ аз адабиёти зиёди илмию таҳқиқотӣ ва расмию оморӣ истифода намуда, кӯшидааст ки онҳоро ба сифати манбаъ ва барои тақвияти андешаҳо ва мавқеъгирии хеш истифода намояд. Аз ҷониби ӯ маводҳои зиёди ватаниву хориҷӣ мавриди истифода қарор

гирифтааст. Дар мавриди паҳлӯҳои муҳталифи сиёсати хориҷии Тоҷикистон дар шароити имрӯза таҳқиқоти назаррас ба анҷом расидааст. Аммо ҷиҳатҳои сиёсии масъала, ҳусусан самтҳои ҳамкориҳои Тоҷикистон бо созмонҳои сиёсии байналхалқӣ ба таври пурра ва фарогир мавриди омӯзиш қарор ногирифтааст. Ҳусусан, он ҷиҳати масъала, ки ҳамкории Тоҷикистон бо созмонҳои байналхалқӣ чи аҳамияте барои рушди сиёсии кишвари мо дорад то ба имрӯз таҳлили ҳамаҷонибаро талаб мекунанд. Аз ин рӯ, рисолаи диссертационии Рустамзода З. дорои арзиши муҳимми илмӣ буда, барои дарки паҳлӯҳои назариявӣ ва амалии ҳамкории Тоҷикистон бо созмонҳои байналхалқии сиёсӣ заминасоз мегардад. Рисолаи диссертационии Рустамзода З. фарогири навгониҳои назаррасӣ илмӣ аст, ки аз арзишмандии таҳқиқоти анҷомшуда дарак медиҳад.

Дар рисолаи диссертационии хеш Рустамзода З. қӯшиш бар он намудааст, ки паҳлӯҳои муҳталифи масъалаи ҳамкории Тоҷикистон бо созмонҳои сиёсии байналхалқиро мавриди баррасӣ қарор дода бошад. Таваҷҷуҳи маҳсус ба мақом ва нақши Тоҷикистон дар низоми сиёсии олам, омилҳои таъсиррасон ба сиёсати хориҷии кишвар дар замон соҳибистиқлолӣ, ангезаҳои асосии ҳамкорӣ бо созмонҳои сиёсии байналхалқӣ, самаранокии ҳамкориҳои байналхалқии Тоҷикистон, дастовардҳо ва мушкилоти мавҷуда дар ин самт карда шудааст. Рустамзода З. масъалаҳои ҳамкориҳои Тоҷикистонро бо созмонҳои байналхалқии сиёсӣ дар пасманзари замони гузаришӣ ва рушди сиёсии кишвар дар замони соҳибистиқлолӣ, ташаккулу инкишофи унсурони низоми демократӣ ва таҳқими давлатдории миллӣ мавриди таҳлил қарор додааст. Муаллиф ба натиҷаҳо ва хулосаҳои зарурӣ расидааст, ки дар раванди таҳқими минбаъдаи ҳамкориҳои Тоҷикистон бо субъектҳои байналхалқӣ ва дар умум барои таҳқими сиёсати хориҷӣ муҳим мебошанд.

Муаллиф тавонистааст, ки масъалаҳо ва вазифҳои асосии таҳқиқотро ба таври басанда ва зарурӣ дар сарсухани рисола асоснок

намояд. Ў асосҳои методологӣ, навгониҳои рисола ва масъалаҳои барои дифоъ пешниҳодшавандаро ба таври зарурӣ дар сарсухан инъикос намудааст, ки мӯҳтавои рисола аз истифодаи бамаврид ва дурусти онҳо дарак медиҳад. Дар ҳар ду боби рисола саҳехии истифодаи ҷиҳатҳои зикршуда ва хулосабарориҳои дурусту мантиқӣ ба назар мерасанд. Дар хулосаи рисола масъалаҳои матраҳшуда натиҷагириӣ ёфтаанд, ки аҳамияти муҳимми назариявию методологӣ ва амалиро қасб менамоянд.

Боби аввали рисола – “*Масъалаҳои назариявӣ-методологии таҳқиқи ҳамкориҳои акторҳои низоми сиёсии ҷаҳонӣ*” аз се зербоб таркиб ёфта, бештар масъалаҳои назариявию методологиро фаро гирифтааст.

Дар рисола пеш аз ҳама ба мақом ва нақши Ҷумҳурии Тоҷикистон дар низоми сиёсии олам таваҷҷуҳ шудааст. Муаллиф пеш аз баррасии ҳамкориҳои кишвари мо бо созмонҳои байналхалқии сиёсӣ ба он ҷиҳат аҳамият додааст, ки дар шароити имрӯза Тоҷикистон дар низоми сиёсии олам чӣ мавқеъ дорад. Ҳусусан ба он ҷиҳат таваҷҷуҳ карда шудааст, ки дар шароити имрӯза қадом омилҳо ба мавқеъ ва нақши Тоҷикистон дар сатҳи байналхалқӣ таъсиргузор мебошанд. Рустамзода З. ба ҷиҳатҳои расмӣ ва воқеии нақши давлатҳо дар низоми сиёсии олам таваҷҷуҳи хоса додааст. Таваҷҷуҳи хоссаи муаллиф ба ҷиҳатҳои воқеии муносибатҳои байналхалқӣ равона карда шудааст, ки дар он нақши омилҳои замонӣ, шароитҳои сиёсӣ, сиёсатгузорӣ, иқтидори давлатҳо, барҳӯрдҳои геополитикӣ, масъалаҳои дохилии рушди давлатҳо ва дигар омилҳои муҳим таъсиргузор мебошанд. Мақоми Тоҷикистон дар низоми муосири олам бо баррасии омилҳои зикршуда мавриди таҳлил қарор дода шудааст.

Пас аз ошкор намудани мақом ва нақши Тоҷикистон дар низоми сиёсии олам муаллиф ба масъалаҳои ташаккул ва инкишофи ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо созмонҳои сиёсии байналхалқӣ таваҷҷуҳ кардааст. Дар ин маврид ҷиҳатҳои назариявии ҳамкориҳои давлатҳо бо созмонҳои байналхалқӣ мавриди таҳлил қарор дода шудаанд. Муаллиф вазифаҳои муҳимми созмонҳои байналхалқиро баррасӣ карда, ба чунин

хулоса расидааст, ки онҳо ҳамчун ниходҳои сатҳи байналхалқӣ дар ҳалли мушкилоти муҳталифи минтақавию ҷаҳонӣ ва давлатҳои алоҳида метавонанд саҳмгузор бошанд. Дар ҳама сурат давлатҳо ҳангоми аъзо шудан ба як созмони байналхалқӣ аз диди манфиатҳои миллии хеш баромад менамоянд. Ба андешаи муаллиф ангезаҳои муҳталиф бойси пайванди давлатҳои алоҳида ба созмонҳои байналхалқӣ ва ё худ замина барои таъсиси созмонҳои байналхалқӣ аз ҷониби гурӯҳи давлатҳо мегарданд.

Яке аз мавзӯъҳои муҳимме, ки дар ин қисмати рисола муаллиф ба он пардохтааст масъалаи фаъолияти созмонҳои байналхалқӣ ва истиқлолияти давлатӣ дар шароити муносибатҳои байналмилалии муосир аст. Пеш аз ҳама ба он ҷиҳати масъала таваҷҷуҳ шудааст, ки то қадом андоза аъзогӣ ба созмонҳои байналхалқӣ метавонад ба истиқлолияти давлати алоҳида таъсиргузор бошад. Дидгоҳи муҳакқикон дар ин маврид гуногун аст. Рустамзода З. ошкор намудааст, ки фаъолияти созмонҳои байналхалқӣ ба истиқлолияти давлатҳо таъсири якранг надорад. Ба андешаи ӯ агар фаъолияти созмонҳои байналхалқӣ аз як тараф истиқлолияти давлатҳоро маҳдуд гардонад, пас аз тарафи дигар боиси таҳқим ёфтани мавқеи онҳо мегардад.

Дар боби дуюми рисола – “Хусусиятҳои ташаккул, инкишиоф ва таҳқими режими сиёсӣ дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон”, ки аз се зербоб таркиб ёфтааст бештар масъалаҳои алоқаманд ба ҷойгоҳи созмонҳои сиёсии байналхалқӣ дар рушди сиёсии Тоҷикистон, воқеяти ҳамкориҳо, пайвастҳо ва ҳамчунин масъалаҳову дурнамои ҳамкориҳои кишвар бо созмонҳои байналхалқӣ мавриди омӯзиш қарор гирифтаанд.

Дар ин қисмати рисола Рустамзода З. аввалан ҷойгоҳи созмонҳои байналхалқиро дар рушди сиёсии Тоҷикистон таҳлил намудааст. Зикр карда шудааст, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон то ба имрӯз бинобар ангезаҳои муҳталиф ба созмонҳои байналхалқии сиёсӣ пайвастааст. Манфиатҳои миллии кишвар, амалӣ намудани ислоҳотҳои сиёсӣ, ичрои ӯҳдадориҳои байналмилалий, мусоидат намудан ба ҳалли мушкилоти дохилий,

минтақавӣ ва сатҳи ҷаҳонӣ, ҳолат ва шароитҳои рушди чумхурӣ, мавқеъ ва нақши он дар муносибатҳои байналмилалӣ, таъмини амнияти субот, расидан ба Ҳадафҳои рушди ҳазорсола ва ғ. ҳамчун заминаҳои асосии ташаккул ва рушди муносибатҳои Тоҷикистон бо созмонҳои байналхалқии сиёсӣ дониста шудаанд. Муаллиф ангезаҳои зиёди таҳрикбахшандай рушди ҳамкории Тоҷикистонро бо созмонҳои сиёсии байналхалқӣ ба риштai таҳлил кашидааст. Бо овардани далелҳо чунин хулоسابарорӣ карда шудааст, ки созмонҳои байналхалқӣ дар рушди сиёсии Тоҷикистон, ҳусусан эътирофи кишвар дар сатҳи байналхалқӣ, ҳалли низои дохилӣ, барқароршавии пас аз низоӣ, муаррифии симои мусбати Тоҷикистон дар сатҳи байналхалқӣ, рушди иқтисодиву иҷтимоӣ, таҳқими унсурҳои демократӣ, ташаккул ва инкишофи ҷомеаи шаҳрвандӣ нақши муҳим доранд.

Муаллиф воқеиятҳои ҳамкориҳо ва пайваствҳои Тоҷикистон ва созмонҳои байналхалқиро ба риштai таҳлил кашида, аз корҳои зиёди анҷомшуда дар ин самт мисолҳо овардааст. Ҳамкориҳои Тоҷикистон бо созмонҳои байналхалқӣ дар замони соҳибистиклолӣ ба се марҳилаи муҳим ҷудо намуда шудаанд, ки дар асоси таҳаввулотҳои сиёсии дар кишвар суратгирифта ба роҳ монда шудааст. Зикр карда шудааст, ки дар ҳар марҳила муносибатҳои Тоҷикистон бо созмонҳои байналхалқӣ ҳосияти маҳсусро қасб намудааст. Барои мисол агар дар солҳои аввали соҳибистиклолӣ созмонҳои сиёсии байналхалқӣ ба ҳалли низои сиёсӣ дар кишвар кӯмак мерасониданд пас дар замони ба сулҳу оштӣ расидани кишвар таваҷҷуҳи онҳо ба барқарории пас аз низоӣ равона шуда буд. Дар марҳилаи минбаъда созмонҳои байналхалқӣ бештар ба рушди сиёсиву иқтисодии кишвари мо таваҷҷуҳ менамуданд.

- Рустамзода З. дар ин қисмати рисола ҳамчунин ба масъалаҳо ва дурнамои рушди ҳамкориҳо бо созмонҳои байналхалқӣ таваҷҷуҳ кардааст. Ба андешаи ӯ аъзогӣ дар созмонҳои байналхалқӣ имконият додааст, ки Тоҷикистон дар фаъолияти ин созмонҳо фаъолона ширкат варзад, сиёсати дохилӣ ва ҳориҷии худро шакл дихад ва муносибати

худро нисбат ба ҳалли масъалаҳои актуалӣ ва глобалии ҷаҳони мусир баён намояд. Ошкор карда шудааст, ки дар шароити имрӯза Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳамкорӣ бо созмонҳои байналхалқӣ як зумра дастовардҳои муҳимро соҳиб шудааст, ки ҷавобгӯи манфиатҳои миллӣ, амниятӣ, геополитикӣ, тамаддуни, иқтисодиву иҷтимоӣ ва ҳалли мушкилоти муҳталифи қишвар мебошанд.

Муаллифи рисола аҳамияти сиёсию илмии мавзӯи интихобшуда, зарурати аз ҷиҳати назариявию методологӣ ва сиёсию амалӣ таҳқиқ намудани онро нишон додааст. Махсусан, истифодаи натиҷаҳои таҳқиқот дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон аҳамияти барҷаста пайдо менамояд.

Муаллифи рисола дарҳостҳои худро мураттаб сохта, пешниҳодоти амалӣ ва пешбинихои илмиро дар мавриди масъалаҳои таҳқиқшаванда ба таври мушаҳҳас иброз намудааст. Ин гуфтаҳо шаҳодат бар он аст, ки Рустамзода З. сатҳи қасбияти заруриро пайдо намудааст ва қобилияти дар минбаъда таҳқиқоти илмӣ бурданро соҳиб гаштааст.

Рисола ба таври мантиқӣ баён гардида, маводҳои таҳқиқоти илмӣ ба таври амиқ таҳлил карда шудаанд. Ҳамаи натиҷаҳо хулоғагирий шуда, дар заминай онҳо хулоғаҳои асосию муҳим пешниҳод гардидаанд, ки дорои аҳамияти илмию амалӣ доранд.

Автореферат ва корҳои илмие, ки дар мавзӯи таҳқиқотӣ ба нашр расидаанд мазмуни асосии рисолаи диссертациониро ба таври зарурӣ инъикос менамоянд.

Рустамзода З. аз худ дониши амиқ ва маҳорати истифодаи методҳои мусири таҳлилро нишон дода, қобилияти ҳосае барои гузаронидани таҳқиқоти мустақилонаи илмиро зохир намудааст. Рисолаи диссертационӣ кори илмию таҳқиқотӣ буда, дар он дар асоси таҳқиқоти муаллиф ҳолатҳои назариявӣ таҳия гардидаанд. Навъи ҳоси ҳалли илмии масъалаҳо пешниҳод мегардад, ки онҳоро метавон ба сифати муваффақияти илмӣ, ки аҳамияти муҳимми сиёсӣ ва иҷтимоӣ доранд, баҳогузорӣ намуд.

Ҳамин тавр, Рустамзода З. рисолае бо усули хос, тарзи муносибати пазирафта ва муносибати объективоне ба раванди ҳодисаҳои кишвар иншо намудааст. Истифодаи он ҳам барои Тоҷикистон ва ҳам барои давлатҳои тозаистиқлол, ки дар раванди таҳқимбахшии сиёсати ҳориҷии хеш қарор доранд аҳамияти муҳим пайдо менамояд.

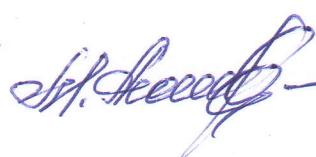
Рисолаи диссертационӣ бо рӯзмаррагӣ ва навғониҳои худ аз таҳқиқотҳои дигари ҳамто фарқ намуда, ба талаботҳо оид ба корҳои диссертационӣ дар мавриди дарёфти дараҷаи илмии номзади илм мувоғиқ буда, муаллифи он сазовори шарафёр гаштан ба дараҷаи илмии номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯи ихтисоси 23.00.04 – проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ, инкишофи глобалий ва минтақавӣ мебошад.

Роҳбари илмӣ, доктори илмҳои сиёсӣ,

профессори кафедраи сиёsatшиносии

Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ,

бизнес ва сиёсати Тоҷикистон

Акмалова М.А.

ш. Хуҷанд, микроноҳияи 17, бинои 1.

Имзои Акмалова М.А.-ро тасдиқ менамоям

Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои маҳсуси

Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ,

бизнес ва сиёсати Тоҷикистон

Мирпочроев И.Ҳ.